

Miten maanpuolustuksellista suhdetoimintaa olisi maassamme hoidettava rauhan aikana

Yleisesikuntakapteeni L K o h o

I JOHDANTO

Teoksessaan "Vermassung und Kulturverfall" on vuonna 1953 kuollut poliitikko, tiedemies ja humanisti Hendrik de Man erinomaisen selvästi luetellut keskeisimmät "aikamme massaihmistä johtavat sosiaaliset psykoosit". De Manin mukaan voidaan nykyisen kansainvälisen tilanteen, joka merkitsee jatkuvaa sodanvalmistelua ja jännitystä, taustana olevat sosiaalipsykologiset piirteet koota seuraavasti:

1. Nykyajan sodissa eivät enää taistele armeijat, vaan kansat, mikä merkitsee kaikkien aineellisten ja henkisten voimien käytäntöönottamista.
2. Kaikkien käytettävissä olevien aseiden käyttäminen. Tätä eivät rajoita periaatteelliset epäilykset joidenkin aseiden mahdollisesta liiallisesta tuhoamisvoimasta, vaan että pelko vastustajan turvautumisesta samaan aseeseen on ollut liian voimakas este.
3. Kaikkien strategisten mahdollisuuksien hyväksikäyttäminen noudattaa periaatetta: "Hätä ei lue lakia".

4. Sotaikäyvien kansojen täydellinen mobilisoiminen ja militarisoiminen.
5. Sodankäynnin ulottaminen taloudelliselle alueelle, niin että kokonaisia maanosia voidaan saartaa ja kansainvälinen kauppa lamauttaa.
6. Sotapropagandan täydellinen hyväksikäyttäminen, mihin uudet joukkotiedotusvälineet antavat entistä paremmat mahdollisuudet.
7. Toisen maailmansodan ja etenkin sen jälkeen on kansalliset vaikuttimet yhdistetty sisäpoliittisen ja yhteiskunnallisen alkuperän ideologisiin motiiveihin: Ideologiat eivät tunne valtioiden rajoja. Niiden avulla voidaan naamioda hyökkäys ja saada aikaan ns välillinen hyökkäys.

Edellä esitetyn kansainvälisen tilanteen sosiaalipsykologisten piirteiden analysointi osoittaa siis, että meidän aikanamme ovat sota ja rauha taloudellisen, poliittisen ja sotilaallisen kilpailun sekä ideologisten tai maailmankatsomuksellisten vastakohtaisuuksien seurauksena sulautumassa yhdeksi totaaliseksi kokonaisuudeksi. Rauhan ja sodan välinen ero on himmentynyt.

Ideologisen kamppailun kilpakentäksi ei mikään valtio ole liian pieni tai syrjäinen. Suomi on suurvaltojen välisen valtaryhmitymän raja-alueella vaikeassa asemassa. On todettu, että ideologisen sodan demarkaatiolinja — lännen ja idän välinen raja — kulkee Suomen itärajalla.

Totaalisen sodan vaatimusten haaste on pienille kansoille aivan erityisen voimakas, koska niiden mahdollisuudet aineellisilla aloilla ovat rajoitetut. Sen tähden muodostuu kansan henkinen kestävyys ja valmius maanpuolustuksessa tärkeäksi.

Pienen maan pyrkimys saada elää rauhassa ja pysyä suurvaltojen välisten ristiriitojen ulkopuolella merkitsee kuitenkin jokahetkistä taistelua olemassaolon oikeudesta. Se onnistuu vain, jos maassa vallitsee voimakas maanpuolustustahto. Totaalisen hyökkäyksen torjuminen vaatii onnistuakseen totaalisen puolustuksen.

Totaalinen puolustus käsittää kansakunnan kaikkien voimavarojen käyttämisen niiden poliittisten, taloudellisten, sotilaallisten ja henkisten toimenpiteiden torjumiseksi, jotka uhkaavat kansaa ja maata niin sodan kuin rauhan aikana sekä oman tahdon toteuttamista näillä aloilla. Maanpuolustuksellisen suhdetoiminnan kokonaisuutena on saavuttaa koko kansan jakamaton suopeus maanpuolustusjärjestelyjä kohtaan, niin että saataisiin aikaan valtakunnallinen kokonaisuohjelma. Tässä ohjelmassa on otettava johdonmukaisesti huomioon maanpuolustuksen erialat ja niiden aiheuttamat toimenpiteet toteutettava riippumatta poliittisista aaltoliikkeistä.

II SUHDETOIMINNAN (PUBLIC RELATIONS) YLEINEN OLEMUS JA KÄSITESISÄLTÖ

Siitä toiminnasta, jota tässä esityksessä tarkastellaan, on käytetty ja käytetään edelleenkin monenlaisia nimityksiä. Yleisin nykyisin käytössä oleva ammattitermi on public relations (PR).

Sanatarkasti public relations merkitsee ”yleiset suhteet tai yhteydet”.

Käsitykset siitä, mitä suhdetoimintaan sisältyy, poikkeavat toisistaan jo ammattihenkilöidenkin keskuudessa. Vaikka suhdetoiminta ei sinänsä ole tieteenhaara, se liittyy ja perustuu sosiologiaan, psykologiaan, taloustieteeseen ja filosofiaan. Se saa vaikutteita vähäisemmässä määrin myös muista sosiaalitieteistä. Suhdetoiminta voidaan käytännön toiminnassa määritellä sosiaalisiksi välineiksi.

Suhdetoiminnan viimeisin kehitys on siksi uutta, pääasiassa toisen maailmansodan jälkeen tapahtunutta, että se ei ole vielä ehtinyt tulla täysin tunnetuksi tieteellisten, liikemies- ja niiden kanssa välittömässä yhteistyössä olevien piirien ulkopuolella. Toisaalta suhdetoiminta on jatkuvan kehityksen alainen, ja se on

vielä kaikkialla hakeutumassa vakiintuneempiin muotoihin kuin mitä ovat olleet sodan jälkeen luodut suhdetoimintaorganisaatiot ja -menetelmät. Sen vuoksi on aluksi tarpeen lyhyesti käsitellä nykyaikaisen suhdetoiminnan luonnetta, siihen liittyviä käsitteitä ja sen käyttämiä tutkimusmenetelmiä. Tämä sitäkin suuremmalla syyllä, kun alan terminologiakaan ei ole vielä ehtinyt täysin vakiintua.

Täyttä yksimielisyyttä ei ole olemassa siitä, mitä suhdetoiminnalla tarkoitetaan, mutta meilläkin sopivimpana pidetään seuraavaa määritelmää: "Suhdetoiminta on tarkoitettu sellaiseksi johdon pitkäjännitteiseksi, suunnitelluksi ja jatkuvaksi toiminnaksi, joka arvioi yleiset asenteet, pyrkii samaistamaan yksilön tai järjestön suunnitelmat ja toiminnan yhteiskunnan edun kanssa ja toteuttaa toimintaohjelman yleisen ymmärtämyksen ja hyväksymisen hankkimiseksi."

Suhdetoiminta ei ole järjestelmällistä julkisuuden tavoittelua. Tiedottaminen ei ole — päinvastoin kuin usein luullaan — sellaisenaan suhdetoimintaa, vaan sen työväline. Yhteisön suhdetoiminnalla on siis puhtaasti aatteellinen päämäärä sen pyrkiessä rakentamaan suopeuden siltoja yhteisön sisälle ja ulospäin, mutta näiden toimenpiteiden seurauksena saattaa myös syntyä taloudellista hyötyä.

Jos lyhyesti tarkastellaan tiedottamiseen ja suhdetoimintaan liittyviä käsitteitä viimeaikaisen tutkimuksen valossa, voidaan käsitteet määritellä seuraavasti:

- Tiedotustoiminta on nykyisessä muodossaan suhdetoiminnan käytännöllistä toteuttamista palvelevaa toimintaa. Suhdetoiminta katsotaan tämän käsityskannan mukaan ensisijaiseksi, jolloin objektiivisiin tosiasioihin perustuva tiedottaminen on suhdetoiminnan väline.
- Suhdetoiminta ja tiedottaminen ovat eri käsitteitä, mutta ne tarvitsevat toisiaan: Ensiksi mainitun tavoitteet jäävät saavuttamatta, ellei osata käyttää hyväksi tiedottamisen teknillisiä välineitä.

Viimeaikaisen tutkimuksen mukaan määritellään eräät suhdetoiminnalle läheiset käsitteet seuraavasti:

- Propaganda on tiettyä aaterakennelmaa (esim kommunismi) koskeva tiedottaminen poliittisen tai yhteiskunnallisen vallan saavuttamiseksi.
- Agitaatio on propagandan ajankohtaisia, yksinkertaistettuja yksityiskohtia (esim "rauhanomainen rinnakkaiselo") koskeva tiedottaminen.
- Kasvatus tiedottaa, miten on ajateltava propagandan tiedottaessa, mitä on ajateltava.

Yleinen mielipide muodostuu yksilöiden mielipiteistä. Kaikki yksilöt ovat erilaisia ja reagoivat elämänympäristönsä mukaan eri tavoin, yleensä uskoen vain sen, minkä haluavat uskoa. Joukkotiedotusvälineiden välityksellä annetun vakioidun primäärisen tiedotuksen teho nousee moninkertaiseksi, kun tai jos sille ennakolta suopeat yksilöt vaikuttajayksilöinä toimien vievät sitä sekundäärisenä tiedotuksena edelleen omiin ryhmiinsä, näiden ryhmien elämänympäristöön sovellettuna.

Joukkotiedotusvälineiden välityksellä suoritetun tiedottamisen lopullinen motivoiva teho perustuu pääasiallisesti juuri tiedottamisen kaksiportaisuuteen, mikäli tiedottamisella pyritään suopeuden eikä vain pelkän tarkoituksettoman huomion saavuttamiseen.

Tähän motivoivaan tehoon pyrkivä suhdetoiminta eli suopeuden siltojen rakentaminen muodostuu vastaavasti kaksiportaiseksi: a. Yhteisön primäärisen tiedottamisen on sellaisenaan kyettävä voittamaan ja säilyttämään mahdollisimman monen kysymykseen tulevan yksilön suopeus. b. Yhteisön sekundääristä tiedotusta hoitavien yhteisölle suopeiden yksilöiden lukumäärän ja suopeuden lisäämiseksi on pyrittävä järjestelmälliseen suopeuden siltojen rakentamiseen suhdetoiminnan kaikkia työmuotoja käyttäen.

Yhteisö ei pysty rakentamaan kestäviä suopeuden siltoja ulospäin, ellei niitä ensin ole rakennettu yhteisön sisälle. Yhteisökin on vain yksilöryhmä, ja kaikissa yhteisöä koskevissa asioissa on ensi kädessä juuri kaikilla sen henkilökuntaan kuuluvilla mah-

dollisuus toimia vaikuttajayksilöinä niissä ryhmissä, joihin he yhteisön ulkopuolella kuuluvat.

Suhdetoimintaa yleensä, niin myös maanpuolustuksellista suhdetoimintaa, on olemassa tehtiinpä sen hyväksi jotain tai ei. Tämä on pidettävä lähtökohtana mielessä.

III SUHDETOIMINNAN VÄLINEET

A. Yleistä

Suhdetoiminnan käytännöllisen hoitamisen suoritusvälineitä ovat tiedotustoiminta ja yhteystoiminta, jälkimmäisen tarkoitessa inhimillisten suhteiden hoitamista henkilökohtaisten yhteyksien avulla. Kumpaankin kuuluu niitä koskeva tutkimustoiminta.

Tässä yhteydessä ei ole mahdollista tarkemmin käsitellä eri välineitä, mutta lyhyesti voidaan todeta, että maanpuolustuksellisen suhdetoiminnan tiedotustoiminnan hoitamisessa on lähdettävä liikkeelle luomalla hyvät suhteet kaikkien uutisvälineiden toimittajiin tietotoimistot mukaan luettuna, ja pyrittävä muokkaamaan ensiksi toimittajien asenne suopeaksi, ja siten välillisesti vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen.

Tutkimukset osoittavat, että mielipiteen suoranaudessa ohjaamistehtävässä radio ja televisio ovat osoittautuneet tehokkaamiksi kuin sanomalehdistö.

Jotta myönteiseen suhtautumiseen pyrkivä mielipidemuokaus olisi menestyksellistä, on se ohjattava seuraavia vaikutuslinjoja myöten:

1. Erialaisten järjestöjen kautta tapahtuva vaikutus.
2. Mielipidemuokkauksen kohteena olevan organisaation tarjoamien kanavien kautta tapahtuva vaikutus.
3. Joukkotiedotusvälineiden kautta tapahtuva vaikutus.

Asiantuntijat esittävät sääntönä, että jos kaikkia kolmea linjaa aiotaan käyttää, niin on arveluttavaa lähteä heti aluksi käyttämään joukkotiedotusvälineiden linjaa. Maaperä on ensin muokattava muita kanavia käyttäen.

B. Johtopäätökset eri välineistä suhdetoiminnan käytössä

Varsinkin suhdetoiminnan alkuaikoina oli publicity eli julkistaminen, siis kirjoitusten ja kuvien saaminen lehtiin, tärkeimpiä suhdetoiminnan muotoja. Tämä pitää paikkansa edelleen myös maanpuolustuksellisen suhdetoiminnan kannalta, sillä lehdistö on nopea ja tehokas tiedotusväline. Kahdeksan tai yhdeksän henkilöä kymmenestä lukee jokseenkin säännöllisesti jotain lehteä. Tällä välineellä on siis suunnilleen koko väestö nopeasti saavutettavissa. Kun maanpuolustuksellisen suhdetoiminnan hoitamisessa pyritään käyttämään lehdistön vaikutusta, on kuitenkin muistettava sen rajoitukset. Uutisvälineet eivät ole suhdetoiminnan yhteydenpitäjän henkilökohtaisessa valvonnassa. Näillä välineillä ei voida suorittaa johdonmukaista mielipidemuokkausta johdetusti.

Varsin vakava este on siinä, että sen, minkä esimerkiksi puolustusvoimain tiedotustoiminta ilmoittaa yleisölle, jokin poliittinen lehti seuraavana aamuna saattaa leimata perättömäksi.

Tässäkin yhteydessä korostuu henkilökohtaisen vaikuttamisen merkitys lehtien toimittajiin. Päätoimittajat määräävät lehtien sisällön ja toimittajat valitsevat ja muokkaavat julkaistavan aineiston.

Tiedotusvälineiden käyttöön en pitemmälti puutu, vaan tarkastelen hieman henkilökohtaista työtä.

C. Henkilökohtaisen työn merkitys

Suhdetoiminnan kohteena on ihminen. Ihminen kuuluu sosiaalisiin ryhmiin. Sosiaalisten ryhmien jäsenten välillä tapahtuu vuorovaikutusta ja vuorovaikutuksen avulla ihmiset vaikuttavat toisiinsa. Ihmisten välinen vuorovaikutus perustuu usein henkilökohtaiseen kosketukseen, mutta näin ei välttämättä ole. Ihmiset voivat olla vuorovaikutussuhteissa ja siten vaikuttaa toisiinsa tiedotusvälinein, kuten esim lehdistön, radion ja mainonnan avulla. Kuitenkin on nykyisessä sosiaalipolitiikassa kiteytynyt se käsitys, että juuri henkilökohtaiseen kosketukseen perustuva vuorovaikutus on perustavan laatuinen sosiaalisessa elämässä. Suori-

tetut tutkimukset ovat osoittaneet, kuten edellä esitin, että esimeri tiedotusvälineitten vaikutus viime kädessä riippuu siitä, miten tiedotusvälineen avulla lähetetty sanoma tai tiedotus tulkitaan ja muovautuu pienessä ryhmässä, joissa vuorovaikutus perustuu henkilökohtaiseen kosketukseen.

Tiedotusvälineiden vaikutus tapahtuu siis tällaisten pienryhmien välityksellä, ja näissä pienryhmissä on henkilöitä, joita voidaan sanoa mielipiteen johtajiksi eli vaikuttajiksi. Nämä vaikuttajayksilöt vastaanottavat ulkoapäin tulleet tiedotukset ja välittävät ne ryhmien muille jäsenille.

Suhdetoiminnan kannalta on mielenkiintoista todeta, että tällaisia pienryhmiä vaikuttajayksilöineen on kaikissa yhteiskunnan kerrostumissa ja kaikissa varallisuusluokissa. Vaikuttajayksilöitä eivät ole aina ne, joita perinteellisesti on pidetty johtajina. Heillä ei välttämättömästi ole yleistä arvovaltaa, eikä heillä ole korkea sosiaalinen asema. He ovat yksinkertaisesti vaikuttajayksilöitä omassa pienryhmässään. Tähän liittyy suhdetoiminnan kannalta vielä se tärkeä sosiaalipsykologinen tutkimustulos, että nämä vaikuttajayksilöt vaihtuvat, riippuen siitä, minkälaisesta tiedotuksesta kulloinkin on kysymys.

Maanpuolustuksellisen suhdetoiminnan hoitamisen kannalta on tietenkin hyvin tärkeätä tietää, ketkä eri aloilla ovat vaikuttajayksilöitä. On selvää, että sekä työtä että rahaa säästyy, jos tarkkaan tiedetään, keiden kautta aatteita, tiedotuksia ja mainoksia voidaan välittää.

Esimerkin siitä määrätietoisuudesta, jolla poliittisessa elämässä hoidetaan henkilökohtaista mielipiteisiin vaikuttamista, antanee seuraava ote erään puolueen ohjekirjasta

”Työpaikkaryhmän ensimmäisiä tehtäviä on tutustua työpaikan työläisten mielipiteisiin, puoluekantaan ja suhtautumiseen eri kysymyksissä. — — — Seuraava askel — — on henkilökohtaisten yhteyksien ottaminen — — —.

Kysymys on työpaikoilla, työmatkoilla ja vierailujen yhteydessä tapahtuvasta jokapäiväisestä selvitystyöstä henkilökohtaisten keskustelujen, sanomalehden luvun, väittelyiden jne muodossa. Tämä on tärkein osa työstä. — — — Omalla esimerkillään vaikuttaa puoluejäsen parhaiten niihinkin, jotka suhtautuvat en-

nakkoluuloisesti hänen selostustyöhönsä. — — Henkilökohtainen valistustyö, sanomalehtien levittäminen, pirtti-iltojen järjestäminen keskustelujen merkeissä, toiminta joukkojärjestöissä sekä demokraattisten järjestöjen harjoittama juhla- ja kulttuuritoiminta (huomioitava erityisesti nuoriso- ja naisjärjestöt) ovat päämuodot joukkotyössä maaseudulla. On lähdettävä siitä, että päätyön henkilökohtaisessa tai muussa valistus- ja joukkotoiminnassa suorittavat paikalliset puoluetoverit eivätkä muualta kutsutut puhujat ja selostajat. — — —”

Maanpuolustuksellisen suhdetoiminnan hoitamisessa on tähdennettävä henkilökohtaisen työn merkitystä. Siinä käytettyjä menettelytapoja on tutkittava ja sovellettava.

IV VASTUU MAANPUOLUSTUKSELLISEN SUHDETOIMINNAN HOITAMISESTA

A. Yleistä

Kansanvaltaisessa maassamme on ihmisillä oikeus halutessaan keskittyä lyhytnäköisesti vain rauhan toimiinsa ja niihin asioihin, jotka tuovat välittömän hyödyn. Demokratialla on edelleen se ominaisuus, joka voimakkaasti on tullut esille maamme viimeaikaisessa sisäpolitiikassa, että muodostuu eturyhmityksiä. Majuri V Tervasmäki on tutkimuksessaan ”Puolueet, painostusryhmät ja puolustusvoimat Suomen valtiokoneistossa” todennut, että ”puolustusvoimain mahdollisuudet huolehtia painostusryhmän tavoin etujensa ajamista ovat maan aseman muuttumisen johdosta vaikeutuneet. Myös se, että hallituksissa on ollut yksinomaan niiden puolueiden edustajia, joiden ohjelmissa maanpuolustus on toisarvoisessa asemassa, huonontaa tilannetta. Toisaalta mahdollisuudet ovat myös parantuneet, kun maan kaikki miespuoliset kansalaiset tavalla tai toisella ovat joutuneet sotilasasioiden kanssa tekemisiin ja ovat siten paremmin selvillä maanpuolustuksen eduista”. Voimien koostuminen ja vilkas kilpailu eri intressiryhmien välillä on ollut eräänä syynä siihen, että yleisen mielipiteen merkitys on lisääntynyt. Kun näin on tapahtunut, on se johtanut siihen, että

jokaisen, joka näkee oman asiansa yhteiskunnallisen oikeutuksen, on sen puolesta itse toimittava. Lukuosat järjestöt, liikeyritykset, taloudelliset ja yhteiskunnalliset intressiryhmät ovat ryhtyneet määrätietoiseen suhdetoimintaan. Samalla kun suhdetoiminnan tarkoituksena on edistää erillisen intressiryhmän etua, se tekee sen asettamalla yhteisen edun yksityisen edun edelle. Vain näin tehdyllä suhdetoiminnalla on yhteiskunnallista arvoa ja sellaista moraalista voimaa, joka voi taata sille pitkäjännitteisen kanta-
vuuden.

Vaikka maanpuolustus on yhteiskunnan asia, ei koko kansalla maassamme ole siitä suopeaa käsitystä. Näin ollen on aiheellista tarkastella, kenelle kuuluu ensisijainen vastuu kansan suopean ja maanpuolustukselle tukea antavan mielipiteen muodostamisesta.

B. Valtiovallan vastuu

Valtiovallan vastuu maanpuoluksesta todetaan puolustusrevision mietinnössä, jossa sanotaan, että "valtion johto määrittelee maanpuolustuksen suuntaviivat, puolustusvoimain tehtävät sekä niiden kehittämisen perusteet ja vastaa niistä".

Puolustusvoimain olemassaolo perustuu Suomen Hallitusmuotoon. Tasavallan presidentti on puolustusvoimain ylipäällikkö. Edelleen Hallitusmuodossa todetaan, että "presidentti tekee päätöksensä valtioneuvostossa sen ministerin esittelystä, jonka toimialaan asia kuuluu". Maanpuolustusta koskevat asiat esittelee siis puolustusministeri.

Laajemmassa ja vähemmän lainsäädännöllisessä mielessä puolustusvoimain olemassaolo ja valtuudet johtuvat Suomen kansasta (kuten kaikki hallinnon muodot mukaanluettuna Hallitusmuoto) sen valitsemien edustajien kautta.

Valtion vastuu korostuu sen kautta, että julkisten tiedotusvälineiden avulla valtiovallan toimenpiteet nopeasti tiedotetaan kansalle, ja yleinen mielipide muodostuu niiden avulla.

"Maanpuolustuksen ylin johto vastaa kaikkien maanpuolustus-toimenpiteiden suunnittelusta, luo henkisen ja aineellisen perustan niiden valmistelulle ja suorittamiselle, antaa olosuhteiden mu-

kaan tehtävät eri viranomaisille ja valvoo valmistelu- ja suoritus-toimenpiteitä”.

”Maanpuolustuksen ylimmän johdon muodostavat tasavallan presidentti maanpuolustuksen ylimpänä johtajana, puolustusvoimain komentaja tai tasavallan presidentin sodan aikana nimittämä puolustusvoimain ylipäällikkö, puolustusneuvosto ja valtioneuvosto.

Valtakunnallisia maanpuolustustoimenpiteitä johtaa tasavallan presidentti, siviilielämän aloilla suoritettavia toimenpiteitä pääministeri ja sotilaallisia toimenpiteitä puolustusvoimain komentaja tai puolustusvoimain ylipäällikkö.”

Hallitusmuodon VII:n luvun mukaan ”jokainen Suomen kansalainen on velvollinen olemaan osallisena isänmaan puolustuksessa tai sitä avustamaan, niinkuin siitä laissa säädetään”. Eduskunta vaikuttaa lakeja säätämällä ja varoja myöntämällä maanpuolustuksen kehityksen suuriin suuntaviivoihin. Hallituksen vastattavaksi esitettävien kysymysten ja välikysymysten avulla eduskunta voi puuttua jopa puolustusvoimain toiminnan yksityiskohtiin. Siten Suomen kansalle kuuluvaa valtaa käyttävä eduskunta määrää lopullisesti kaikesta puolustusvoimain toiminnasta.

Epäkohtana on kuitenkin pidettävä sitä, että maan hallitus ei rauhan aikana tutustu riittävästi sotilasasioihin.

C. Puolueiden vastuu

Vapaa puoluemuodostus ja puolueiden poliittinen toiminta kuuluvat olennaisina osina kansanvaltaiseen valtiojärjestykseen. Puolueet muodostavat yhdysiteen vapaan kansalaistoinninan ja valtion oikeudellisen järjestysmuodon välillä. Ne pitävät yllä yleisten asiain harrastusta ja ohjaavat yleisen mielipiteen muodostumista. Puoluetoiminta kouluttaa kansalaisia yleisten asiain ymmärtämiseen. Toisaalta voidaan väittää puoluejärjestelmän huonona puolena olevan sen, että puolueet usein yksipuolisesti katsovat omien ryhmäkuntiansa etuja ja ehkä tarpeettomastikin kärjistävät eri kansalaisryhmien välisiä suhteita. Voimakkaasti kehittynyt puoluevaltaisuus voi myös estää yksityisten kan-

salaisten mielipiteitten esillepääsyn. Siten puoluejärjestelmä voi muodostua rajoitukseksi sille kansanvaltaisuuden periaatteelle, jonka toteuttamista varten järjestelmä on olemassa.

Puolueiden vaikutus kohdistuu toisaalta yksityisten kansalaisten eli valitsijain kannanmuodostukseen, toisaalta taas valtion toimielinten ratkaisuihin. Yksityisen kansalaisen asemaa ajatellen on valtiollinen järjestysmuotomme todettava välilliseksi ja edustukselliseksi. Kansalaisella ei ole oikeudellista mahdollisuutta välittömästi vaikuttaa mihinkään varsinaisiin asiaratkaisuihin. Eduskunta kyllä valitaan välittömällä vaaleilla, mutta niissä on kysymys edustuselimen asettamisesta eikä yksittäistapauksellisista asiaratkaisuista. Puolueiden toiminta keskittyy vaalien väliaikoina eduskuntaan. Kun puolueiden merkitys on huomattava, on luonnollista, että ne muodostavat tärkeän kohteen maanpuolustuksellisen suhdetoiminnan kentässä.

Miten puolueet tällä hetkellä maanpuolustukseen suhtautuvat, on verrattain vaikea selvittää. Niiden ohjelmajulistukset tosin sisältävät toiminnan päämäärät, mutta ovat yleensä sangen väljästi tulkittavissa.

Toisen maailmansodan päättymisen jälkeen on todisteita siitä, että kaikki puolueet eivät ole maassamme täysin myönteisesti suhtautuneet maanpuolustukseen ja erityisesti puolustusvoimien olemassaoloon.

Puolueiden suhtautumisesta maanpuolustukseen antaa kuvan mm eri puolueiden edustajien keskuudessa suoritettu lehtihaastattelu.

Sen mukaan kaikkien muiden puolueiden paitsi Suomen Kansan Demokraattisen Liiton vastaukset osoittivat, että maanpuolustusta on tehostettava. Vastauksessaan SKDL:n pääsihteeri esitti puolueen näkemyksen seuraavasti: "Maamme puolustuslaitoksessa ei ole toimitettu sellaisia muutoksia, jotka antaisivat takeet siitä, että se suojelisi johdonmukaisesti maamme kansallisia etuja. Siksi me kansandemokraatit emme anna nykyiselle puolustuslaitokselle niin voimakasta tukea kuin antaisimme, jos puolustuslaitos olisi demokratisoitu kansandemokraattien aikaisempien ehdotusten mukaisesti." Maamme parlamentaarisisessa ja puolue-elämässä on

vaikeuksia, joiden syyt ovat löydettävissä tekijöistä, jotka vaikuttamalla puolueiden välisiin suhteisiin vaikeuttavat sovinnollista yhteistyötä. Maanpuolustuskysymys ja puolustuslaitoksen asema ei saisi olla yhteistoimintaa repivä. Puolustusvoimain tehtävänä on ulkopuolisten hyökkäyksiä torjuminen ja sisäisen järjestyksen ylläpitäminen. Eri puolueiden käsitykset sisäistä järjestystä ja ulkonaista turvallisuutta uhkaavista vaaroista eroavat kuitenkin toisistaan. Maanpuolustuksellisen suhdetoiminnan avulla olisi käsitykset saatava yhtenäisiksi. Vaikeutena on vain, miten puolueet saataisiin yhteistoimintaan. Eduskunnan puhemiehenä toiminut V. J. Sukselainen kiteytti tämän ongelman eräässä vuonna 1958 pitämässään puheessa seuraavaan lauseeseen: ”Kaikki ryhmät ovat valmiit uhrautumaan isänmaan puolesta, jos tarve niin vaatii, mutta näyttää siltä, että ne eivät ole valmiit tekemään sitä yhdessä”. Kun maanpuolustusasioita esitetään poliitikoille, on tämä suoritettava siten, että kenenkään omaksumaa vakaumusta ei loukata. Tosiasiat esitetään suoraan ja mielistelemättä. Asian esittäjäksi valitaan arvoasteesta riippumatta henkilö, joka tuntee asian niin, että ei jää sanattomaksi vastakysymyksiäkään esitetäessä.

Pyrkiessään vaikuttamaan puolueitten kautta päämääriensä saavuttamiseen maanpuolustuksellisen suhdetoiminnan olisi päästävä muokkaamaan puolueiden sisäistä yleistä mielipidettä. Tällöin on selvitettävä puolueen mielipiteen muodostajat, henkilöt ja muut tekijät, ja näiden kautta saatava kaikki puolueet ottamaan vastuu maanpuolustusohjelmasta.

Että maanpuolustuksellisen suhdetoiminnan ohjelma voitaisiin jättää puoluepoliittisten kiistojen ulkopuolelle, näyttää nykyisin epätodennäköiseltä, koska, kuten edellä on esitetty, poliittinen toiminta on kaikilla aloilla kiihtynyt. Eräänä välittömänä keinona tällöin olisi, että eri puolueet vedettäisiin yhteistyöhön maanpuolustushenkeä ylläpitävän, puolueettomana pysyvän puolustuslaitoksen kanssa siten, että kukin puolue saisi ryhtyä etsimään parannuksia oman puolueensa näkökantojen mukaan. Täten olisi osaltaan mahdollista saavuttaa puolueiden suopeus maanpuolustusta kohtaan. Tämä liittyy suhdetoiminnan tutkimusvaiheeseen.

Puolueiden tekemät ehdotukset otettaisiin vastaan puolustusvoimain ja puolustusministeriön suhdetoimintaa keskitetysti hoitavissa elimissä ja pantaisiin täytäntöön mahdollisuuksien mukaan.

Tällaista mahdollisuutta on harkittu. Puolustusrevisiokomitea ehdotti puolustusvoimain neuvottelukunnan perustamista. Perustamisajatukselta lienee toistaiseksi luovuttu, mutta juuri maanpuolustuksellisen suhdetoiminnan kannalta sen kokeileminen olisi saattanut ja voisi edelleenkin tuoda myönteisiä kokemuksia. Puolustusrevisio suunnitteli puolustusvoimain neuvottelukunnan "puolustuslaitoksen ja kansan lähentämiseksi toisiinsa, niiden keskeistä yhteistoimintaa ylläpitämään ja kehittämään." Maanpuolustuksellisen suhdetoiminnan hoitamisen kannalta ei ole helposti nähtävissä parempaa ratkaisua suopeuden saavuttamiseksi maanpuolustusjärjestelyjä kohtaan kuin mitä tuo esitys edellyttää. Jos esteenä puolustusvoimain neuvottelukunnan perustamisesta luopumiselle on ollut puoluepoliittisen vaikutuksen lisääntymisen pelko puolustusvoimissa, olisi asia siltä osalta tutkittava viipymättä uudelleen ja suunniteltua kokoonpanoa tarkistettava.

Suhdetoiminta eroaa propagandasta ratkaisevasti siinä, että se on rehellistä. Jos puolustusvoimain neuvottelukunta rehellisesti pyrkii, kuten puolustusrevisio esittää, kohdistamaan toimintansa sekä puolustusvoimiin että koko kansaan päämääränä niiden yhteenkuuluvuuden ylläpitäminen ja toimii lähinnä henkistä puolustusvalmiutta koskevana asiantuntijaelimenä puolustusvoimain hengen vaalimisessa, ei tehokkaampaa ratkaisua maanpuolustuksellisen suhdetoiminnan kannalta ole helposti löydettävissä.

Puolueiden vaikutusta eduskuntaan on edellä tarkasteltu. Eduskunnan suhtautumisen muuttamiseksi totaalisen maanpuolustuksen kuntoonsaattamiseksi lienee suhdetoiminta suunnattava välillisesti. On pyrittävä maanpuolustuksellisen suhdetoiminnan hoitamisella vaikuttamaan kansakokonaisuuden, valitsijoiden ajatustavan muokkaamiseen niin, että kansa ei vaadi ehdokailtaan pelkästään taloudellisia etuja, vaan kysyy myös, miten kansanedustajat aikovat kohottaa puolustusvalmiutta ja turvata itsenäi-

syytemme. Voidaan perustellusti esittää, että kansan keskuudessa menestyksellä suoritettu tiedotus- ja yhteistoiminta voi muuttaa eduskunnan ja sen välityksellä hallituksenkin suhtautumistavan myönteisemmäksi niihin maanpuolustukseen liittyviin kysymyksiin, joita kulloinkin halutaan ratkaisuun.

D. Puolustuslaitoksen vastuu ja tehtävät maanpuolustuksellisen suhdetoiminnan hoitamisessa

1. Yleistä

Suomen puolustusvoimien tehtävänä on ulkopuolisten hyökkäysten torjuminen ja sisäisen järjestyksen ylläpitäminen. Kiis-tattomana tosiasiana voidaan pitää, että perustan puolustusvoimain tehtävän suorittamiselle luovat armeijan ja kansan hyvät suhteet. Puolustusvoimain velvollisuutena on näyttää Suomen kansalle, että armeija on sen luoma, sen miehet tulevat heidän joukostaan, eikä sillä ole mitään muuta velvollisuutta eikä muuta tarkoitusta kuin valtakunnan suojaaminen. Kansalle ei ole ainoastaan kerrottava näitä perustotuuksia. Puolustusvoimien on näytettävä teoillaan ja käytöksellään ja sen jäsenten julkisilla ja yksityisillä selonteoilla, että armeijassa uskotaan ja tiedetään näiden asioiden olevan totta. Jokaisella ihmisellä on oma elämänkatso-muksensa (frames of reference), jonka perinnölliset tekijät, kasvatus, koulu ja elämänkokemukset ovat muovanneet.

Melkein kaikkia miespuolisia kansalaisia tavalla tai toisella sivunnut asepalvelus rauhan tai sodan aikana on ollut sellainen elämänkokemus, joka on jättänyt jälkiä katsomuksiimme — referenssikehiksemme. Sopivalla tavalla mieleen palautettuna se herättää myötätuntoa maanpuolustusta kohtaan.

Puolustusvoimain tulee tarkoin noudattaa hallituksen käskyjä ja toivomuksia, mutta jos niiden pitää sopeuttaa tehtävänsä vähäisten sisäpoliittisten vaihteluiden mukaan, kärsii puolustusvoimain suunnitelmallinen toiminta.

2. Vastuu suhdetoiminnasta

Yleiseen asevelvollisuuteen perustuva puolustuslaitos kuuluu elimellisenä osana kansanvaltaiseen valtiorakenteeseemme. Se on myös laillisen valtiovallan tuki ja voimaväline, jonka olisi saavutettava kaikkien maamme parasta tarkoittavien kansalaisten suopeus luokka- ja puoluerajoihin katsomatta. Oikean käsityksen luomisessa tästä kaikesta ja koko maanpuolustuksen järjestelystä puolustuslaitoksella itsellään on mitä tärkein vastuu.

Riippumatta siitä, mitkä maanpuolustuksellisen suhdetoiminnan muodot tutkimus kulloinkin vaatii suoritettavaksi, jonkun on pantava ne alulle. Ja etsittäköönpä aloitteen tekijää tällä hetkellä mistä tahansa, päädyttäneen toistaiseksi toimienpanijana puolustuslaitokseen.

V MAANPUOLUSTUKSELLISEN SUHDETOIMINNAN OHJELMA

A. Yleistä

Olen edellä määritellyt maanpuolustuksellisen suhdetoiminnan kokonaisuusmäärän. Kun pyritään saamaan aikaan ja tehostamaan yhteistoimintaa totaalista maanpuolustusta hoitavien viranomaisien ja kansan välillä niin, että saavutetaan kansan jakamaton suopeus maanpuolustusjärjestelyjä kohtaan, on kysymys laajasta ja pitkäjännitteisestä ohjelmasta.

Esitettyyn kokonaisuusmäärään voidaan päästä vain asteittain. Mahdollisuuksia maanpuolustuksellisen suhdetoiminnan hoitamiseen on runsaasti. Tarkasteltaessa eri tekijöiden mahdollisuuksia herää kysymys, miten tehtävän hoitamista on tämänhetkisestä tilanteesta jatkettava. Lienee perusteltua todeta, että suhdetoiminnan hoitaminen ei ole demokratiassamme mahdollista täydessä laajuudessaan ainakaan järjestelmällisesti johdettuna kokonaistoimintana.

On ilmeistä, että valtioneuvoston 22. 1. 1960 asettama ”henkisen maanpuolustuksen komitea” aikoinaan mietinnössään esittää oman

ehdotuksensa myös maanpuolustuksellisen suhdetoiminnan johtamisesta. Millaiseksi tuo henkisen maanpuolustuksen johtoelin muodostuneekin, toivottavaa on, että se aikanaan saisi osakseen tarvitsemansa kannatuksen.

Aikaisemmin on todettu, että maanpuolustuksellisen suhdetoiminnan hoitaminen on ennen kaikkea puolustuslaitosta koskeva ilmiö. Puolustuslaitoksen vaikutus ulottuu kansan kaikkiin piireihin ja sitä kautta koko yhteiskuntaan. On myöskin todettu, että totaalinen puolustus liittää kansan ja sen puolustusvoimat kiinteämmäksi kokonaisuudeksi. Helposti jopa samaistetaan jokapäiväisessä ajattelussa maanpuolustus ja puolustusvoimat: Mikä käsitys yleisellä mielipiteellä on puolustusvoimista, se näkemys sillä on maanpuolustuksesta yleensä.

Edellä on myös perustellusti todettu, että maanpuolustuksellisen suhdetoiminnan toimeenpanovastuu kuuluu puolustusvoimille. Ennenkuin laajennettua maanpuolustuksellista suhdetoimintaa kuitenkaan voidaan hoitaa, on puolustusvoimain oma suhdetoiminta saatava kuntoon ja sitten vasta toimintaa laajennettava. Puolustusvoimain ulkoista suhdetoimintaa, tiedotustoimintaa, ei myöskään ole syytä paljon laajentaa, ennen kuin laitoksen sisäinen suhdetoiminta on kunnossa.

Suhdetoiminnan ohjelma jaetaan tavallisesti seuraaviin vaiheisiin:

1. Suhdetoiminnan tutkimusvaihe,
2. Ohjelman suunnittelu ja
3. Täytäntöönpano.

B. Maanpuolustuksellisen suhdetoiminnan tutkimus

Ensimmäinen edellytys suhdetoiminnan onnistumiselle on, että työn suorittajat ja suunnittelijat tuntevat tarkkaan vallitsevan tilanteen ja mielialan, toiminnan käytännölliset ja moraaliset edellytykset. Tämä koskee sekä yleisiä suuntaviivoja että toimenpiteitä kussakin erikoistapauksessa, jolloin asianomaisen työntekijän on kyettävä itse nopeasti saamaan selville toimintansa edelly-

tykset, lähinnä yleisön vakaumus ja mieliala, ts tunnettava yleinen mielipide.

Ne seikat, jotka suunnittelijalla tulee aina olla hahmoteltuina suhdetoimintaa järjestellessään, ovat seuraavat:

1. Päämäärä ja lähitavoitteet, joihin suhdetoiminnalla pyritään.
2. Reaaliset edellytykset, jotka toiminnan kohteissa esiintyvät perustekijöinä.
3. Menettelytavat ja välineet, jotka sopivat johtamaan päämäärään ja kulloinkin kysymyksessä olevaan lähitavoitteeseen.

Vaikka me tunnemmekin melko hyvin Suomen kansan huomattavaa osaa vaivaavat, maanpuolustukselle kielteiset ennako-luulot, me emme kuitenkaan voi toimintaa suunnitellessamme tyytyä tähän tietämykseen. Suunnitelmallinen PR-toiminta edellyttää mahdollisimman tuoreita ja tarkkoja tietoja kohteesta, mielipide-muodostukseen vaikuttavista nykytekijöistä, käytettävissä olevista kanavista jne. Ja näiden tietojen on oltava tosiasioita.

Maanpuolustuksellisen suhdetoiminnan tutkimus tulisi jakaa yleisen public relation-tutkimuksen tapaan

1. vallitsevien mielipiteiden laadun ja ulottuvuuden mittaami- seen,
2. niiden syiden ja olosuhteiden mittaamiseen, jotka suosivat tai estävät mainittujen katsantokantojen kehittymisen,
3. eri suunnitelmien tehokkuuden kokeilemiseen, joilla muu- tettaisiin asennoitumista.

Voidaan siis todeta, että maanpuolustuksellisen suhdetoimin- nan tutkimuksella on kaksi perustarkoitusta

- koota ja analysoida tosiasiat, joiden perusteella suunnitel- mat sekä yhteys- ja tiedotustoiminnan laajuus suunnitellaan, sekä
- tutkittava vallitsevat käsitykset ja mielipiteet sekä selvi- tettävä, paljonko tosiasioita tunnetaan.

1. Puolustusvoimain sisäisen suhdetoiminnan tutkimus

Puolustuslaitoksessa palvelee päällystää, alipäällystää ja mie-

histöä, joiden suhtautuminen ympäröivään siviilimaailmaan ja toisiinsa heijastaa kuvan siitä asenteesta, joka heillä on.

Puolustusvoimain sisäisen suhdetoiminnan tärkeimmäksi tavoitteeksi voitaneen asettaa työmoraalin kohottaminen. Työelämässä työmoraalilla yleensä tarkoitetaan järjestystajua, palvelualltiutta, huolellisuutta ja asiallista suhtautumista sekä omaan että muiden työhön. Tavoitteena on tietenkin myös henkinen ryhdikkyys, joka ehkä lähinnä on eettinen kysymys. Eräs sisäinen suhdetoiminnan tehtävä tulee varmasti olemaan nuoren, aloittelevan kantahenkilökuntapolven kasvattaminen täysin tajuamaan asemansa velvoitukset sekä funktionaalisessa että moraalisisessa mielessä. Ohjelman toteuttaminen on aloitettava kouluttajahenkilökunnasta. Se ilmeinen luottamuksen puute valtiota ja sen puolustusvoimia kohtaan, joka viime aikoina on kansalaisten keskuudessa kasvanut, ei ole poistettavissa yksinomaan komiteamietintöjen ja tiukennetun valvonnan avulla. Siihen tarvitaan ennen muuta pitkällä tähtäimellä suoritettavaa kasvatustyötä.

Sisäisiä suhteita ei hoideta vain muodollisin keinoin, esimerkiksi vain palkkojen avulla, tai sosiaalisin- ja viihdytysjärjestelyin. Tärkeintä on asennoitumistapa ja johdon ote. Se on koko suhdetoiminnan avainkysymys. Jos pystyttäisiin luomaan puolustuslaitokseen ehjä ja palvelusalltiutta kuvastava henki, se heijastaisi myös ulospäin vastaavanlaista positiivista asennoitumista.

Puolustusvoimain sisäistä suhdetoimintaa suunniteltaessa olisi meneteltävä kuten muidenkin laitosten suhdetoiminnan järjestyksessä. Johdon ja alaisten vuorovaikutukseen haitallisesti vaikuttavat seikat olisi ensin löydettävä.

Eräänä esimerkkinä kohteluvirheistä esitetään tutkimus, joka on suoritettu valtion virastojen ja laitosten osastopäällikkökursseilla. Se antanee osviittoja, myös puolustuslaitoksen työmoraalia tutkittaessa. Tutkimuksessa pidettiin pahimpina kohteluvirheinä seuraavia:

- Yleisimmin esiintuodut moraaliset virheet: epäoikeudenmukaisuus, suosikkijärjestelmä, tiettyjen henkilöiden painostus, seläntakainen toiminta, kuten nuuskiminen, panetelu ja intrigointi, vastuunpakoilu ja vastuun työntäminen

alaisen harteille, alaisten tekemien aloitteiden pihistäminen, ylimielisyys, halveksunta.

- Yleisimmin esiintuodut temperamenttivyirheet: itsehillinnän puute, ”rähiseminen” ja ”nälviminen”, flegmaattisuus, päättämättömyys.
- Muut yleisimmin esilletuodut vyirheet: ei anna tunnustusta alaisille, huolenpidon puute, ei anna arvoa alaisten aloitteille, epäsäännöllisyys, pikkumaisuus, patoutunut luonne, innostuksen puute.

Yhteenvetona voitaneen sanoa, että haitallisinta esimiesasemassa olevan arvovallan kannalta sekä johdon ja alaisten välisen vuorovaikutuksen kannalta on esimiesasemassa olevan

- suoranainen vääryys ja epäoikeudenmukaisuus alaista kohtaan,
- oman arvon liiallinen korostaminen,
- alaisen sitominen niin, että hänen toiminta- ja valintavapautensa rajoittuu,
- huolenpidon ja tunnustuksen puute, siten, että se alaisissa synnyttää paikallaanpolkemisen, unohtumisen ja turhuuden tunteen.

Edellä esitetyn tutkimuksen tuloksista voidaan vielä mainita, että positiivisimpina ominaisuuksina esimiehessä on pidetty lahjomatonta oikeudenmukaisuutta, maltillisuutta ja kykyä antaa arvoa alaisille.

Nykyaikainen psykologinen ja varsinkin sosiologinen tutkimus on luonut joukon menetelmiä, joiden avulla myöskin puolustuslaitoksen sisällä ilmenevät asennoitumiset voitaisiin todeta ja mielipiteet ja sisäiset suhteet mitata. Eräät niistä perustuvat tilastollis-matemaattiseen menettelytapaan, eräät haastattelumenetelmään. Pätevin voimin suoritettuina ne saattaisivat olla suureksi avuksi selvitetessä syitä laskeneeseen työmoraaliin, ilmenevään viihtymättömyyteen tai tehottomuuteen.

Tämäntyypiset tutkimukset saattaisivat antaa sängen uskottavan lähtökohdan sellaisille suunnitelmille, jotka tarkoittavat puolustusvoimain sisäisen suhdetoiminnan hoitamista. Tärkeintä lienee kuitenkin todeta, että ne palvelisivat eräänä varteenotettavana

keinona ns koulutusanalyysin tekoa. Tämä analyysi selvittää puolestaan koulutustarpeet, mikä olisi pohjana varsinaiselle suhdetoiminnan koulutus suunnitelmalle. Miten koulutus suunnitelma laadittaneenkin, on ilmeistä, että suhdetoiminnan koulutus puolustuslaitoksessa tulisi kiinteästi yhdistää johtamistaidolliseen koulutukseen.

2. Aloitetoiminta

Aloitetoiminnan tarkoituksena on ”saada aikaan sellaisia työntekijäin kokemuksensa perusteella harkitsemia käyttökelpoisia ideoita, jotka merkitsevät parannuksia tuotteisiin, palveluksiin, työmenetelmiin tai työolosuhteisiin, sekä palkita näin saatu hyöty”. Puolustusministeriön alullepaneman aloitetoiminnan mukaan aloitteiksi puolustuslaitoksessa katsotaan kaikki ehdotukset, jotka käyttöön otettuina tehostavat puolustuslaitoksen toimintaa, aikaansaavat työn ja ajan säästöä, parantavat työn laatua taikka edistävät henkilöiden viihtyisyyttä”.

Aloitetoiminta kuuluu osana suhdetoimintaan. Hyvät sisäiset suhteet puolustusvoimissa perustuvat osaltaan siihen, että johto tietää henkilökunnan haluavan rakentaa yhteistoimintaa, mikäli siihen luodaan tilaisuus.

Puolustusvoimain varsinainen aloitetoiminta aloitettiin maasamme vuonna 1955. Vahvistettujen aloitetoimintaohjeiden mukaan aloitteiden teko-oikeus on kaikilla puolustuslaitoksessa ja puolustusministeriössä palvelevilla henkilöillä (myös varusmiehillä).

Liikemaailmassa tämä tiedotusmuoto on osoittautunut arvokkaaksi. Niissä yrityksissä, missä tätä järjestelmää on taidolla hoidettu, se on kasvanut vuosi vuodelta yhä tärkeämmäksi tekijäksi. Kehittäessään henkilökunnan rakentavaa ajattelua sekä yhteystoimintaa johdon ja alaisten välillä aloitetoiminta on väline parempien sisäisten suhteiden aikaansaamiseksi.

Eräät valistuneet liikemaailman johtajat havaitsivat jo viime vuosisadalla, että välijohtoportaat johdon suopeuden säilyttämisestä kilpailen eivät aina päästäneet esille henkilökunnan keskuudessa mahdollisesti esiintyvää yksilöllistä aloitekykyä. Täl-

löin he loivat erillisen suoran tiedotuskanavan työntekijöiden ja itsensä välille.

Voidaan tietenkin sanoa, että valituksella ja aloitteella on varsin pieni ero. Ero on kuitenkin selvä. Jälkimmäiseen sisältyy rakentava ajattelutapa.

Aloitteen pelkkä pyytäminen ei riitä. Aloiteharrastuksen säilyttämiseksi ja elvyttämiseksi on jatkuva tehostaminen tarpeen. Joskin aloitelaatikko on koko järjestelmän tunnus, ei se, vaan itse järjestelmä on pääasia. Laatikot tulisi kiinnittää aistikkaalle taululle, jolla esitellään järjestelmään liittyviä asioita, uutisia, palkittuja aloitteentekijöitä sekä erityisiä iskulauseita, mieluummin kuvitettuna. On selvää, että mikään painotuote ei saa liian kauan riippua aloitetaululla. Niiden ulkomuodossa olisi saatava aikaan mahdollisimman suurta vaihtelua.

Ajanmukaistetun ja elävästi hoidetun aloitejärjestelmän tulisi muodostua osaksi puolustusvoimain sisäisen suhdetoiminnan ohjelmaa. Molemminpuolisen hyödyn merkeissä se tällöin kykenee opettamaan henkilökunnan paremmin tuntemaan työnsä ja johdon.

3. Ohjekirjat

Eräänä keinona käyttäytymisen parantamisohjelmassa on nähtävä sellaisten opaskirjojen käyttöön saaminen, jotka koulutuksen ohella mahdollistaisivat sekä kantahenkilökunnan että varusmiesten itseopiskelun.

Tällaisia kirjoja on aikaisemmin ollut, mutta monesta niistä on painos loppunut. Varsinkin nuorempaa upseeristoa varten tulisi saada uudistettu laitos kirjasta "Upseerin käyttäytyminen". Alipäällystää varten tulisi laatia ohjekirja, jonka esikuvaksi saattaisi sopia esimerkiksi amerikkalainen "Handbook and Manual for the Noncommissioned Officer" oloihimme sovellettuna. Varusmiehiä varten on aikaisemmin ollut saatavissa kirja "Tervetuloa, mies, sotaväkeen", mutta siitäkin on painos loppunut. Puolustusvoimain koulutusosaston julkaisemaa "Miesten koulu"-kirjasta laajentamalla saataisiin sopiva ohjekirja varusmiesten käyttöön.

Kun on todettu, että käyttäytymisellä on suhdetoiminnan kannalta ensiarvoinen merkitys, tulisi pyrkiä käyttämään tämäkin

keino käyttäytymisen parantamiseksi muiden keinojen ohella. Voitaisiin myöskin vaatia enemmän, jos kyetään osoittamaan lähteet, joista käyttäytymisohjeita saa.

4. Puolustusvoimain ulkoinen suhdetoiminta

Puolustusvoimain ulkoiseen suhdetoimintaan ja tiedotustoimintaan ei tässä yhteydessä puututa tarkemmin, koska mm puolustusrevisiokomitea on asiaa käsitellyt ja siitä on tehty useita erillisiä tutkimuksia.

Puolustusvoimain suhdetoiminnassa nykyään kyseeseen tulevat toimintamuodot ja tiedotusvälineet ovat suoritetun tutkimuksen mukaan luettelomaisesti esitettynä seuraavat:

- Näytösharjoitukset.
- Marssit täydennysalueelle ja harjoitukset siellä.
- Laivastovierailut.
- Omaisten päivien vietto.
- Siviiliväestön kutsuminen joukko-osastojen järjestämiin juhliin ja päinvastoin.
- Sotilassoittokuntien esitykset julkisilla paikoilla sekä erilaisissa siviilijuhlissa.
- Juhlaparaatien järjestäminen suuren yleisön nähtäväksi.
- Sotilasvalan suorittaminen toreilla tai muuten julkisesti.
- Varuskuntien päälliköiden järjestämät keskustelutilaisuudet eri ajatussuuntien edustajien kanssa.
- Kutsuntatilaisuuksien järjestäminen miellyttäväksi.
- Puolustusvoimien viikon viettäminen erilaisine ohjelmineen.
- Lähetystöjen lähettäminen täydennysalueelle ja päinvastoin.
- Kantahenkilökunnan tutustuminen täydennysalueeseen.
- Siviiliväestön avustaminen erilaisissa töissä.
- Nuorison kasvatusta kouluissa ja ammatinvalinnan ohjaus.
- Sotilashenkilöiden toiminta erilaisissa siviiliyhdistyksissä ja järjestöissä.
- Reserviupseeriliiton ja reservialiupeeriliiton toiminta suhteiden ylläpidossa.
- Erilaiset sotilasjulkaisut ja lehdistö.
- Puolustusvoimain ohjelma radiossa ja televisiossa.

- Sotilasaiheiset elokuvat, lyhytelokuvat, rainat ja diapositiivit.
- Puolustusvoimain näyttely.

Viimemainittuun, totaalista maanpuolustusta esittelevään näyttelytoimintaan, tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Tällöin olisi käytettävissä jo monet myönteiset kokemukset mm Ranskasta ja erityisesti Ruotsista. Läntisessä naapurimaassamme on maanpuolustusta esittelevä näyttelyosasto ollut jo lukuisilla messuilla ja maatalousnäyttelyissä. Tällaiset näyttelyt olisi meilläkin jo saatava aikaan. Ehkä meille sopivin ratkaisu olisi rautatievaunun tai näyttelylinja-auton hankkiminen, joka sitten kiertäisi eri näyttelyissä. Näyttelyyn komennettavien varusmiesryhmien tulisi olla kulloinkin sen alueen poikia, jolla näyttely järjestetään. Kustannukset eivät olisi suuret. Ehkä autokin saataisiin lahjoituksena. Asia tulisi tutkia ja luoda suomalainen maanpuolustusnäyttely.

Eräänä huomionarvoisena maanpuolustuksellisen suhdetoiminnan tiedotuskanavana on nähtävä juuri nyt tehostumassa oleva joukko-osastokiltatoiminta. Sen kehittymisen tulisi saada jakamaton tukemme erityisesti siksi, että se on keino, jolla miehistöön kuuluvat voidaan vetää mukaan maanpuolustushengen tehostamiseen.

Tutkittaessa puolustuslaitoksen ulkonaisen suhdetoiminnan tehostamismahdollisuuksia on palattava uudelleen toteamukseen, joka ilmeni jo tarkasteltaessa vastuun jakaantumista. Suhdetoiminnan alaan kuuluvat toiminnat jakaantuvat tällä hetkellä puolustusministeriön ja pääesikunnan kesken. Osan tiedotustoimintaa ja aloitetoimintaa hoitavat puolustusministeriön kansliatoimisto ja rationalisointiosasto. Pääesikunnassa hoitaa koulutusosasto suhdetoimintaan kuuluvaa yleissivistyksellistä kasvatus- ja valistustyötä, sotilaspsykologiaa, elokuva- ja valokuvatoimintaa ja oppaiden ja käsikirjojen julkaisemista. Tiedotustoimisto taas ei käsittele pelkästään tiedotusasioita.

Ei liene tarkoituksenmukaista ainakaan toistaiseksi pyrkiä muodostamaan mitään suhdetoimintaosastoa. Toiminta sen sijaan on saatava hoidetuksi keskitetysti yhteistoiminnalla. Tässä yhteydessä ei ole tarkoituksenmukaista ryhtyä tutkimaan organisaation

muutoksia. Vertailukohteeksi esitetään kuitenkin Yhdysvaltojen puolustuslaitoksen public-relations osaston pääpiirteittäinen kokoonpano. Sitä kutsutaan nykyisin public information-osastoksi. Se käsittää kolme jaostoa. Uutisjaosto huolehtii lehdistöstä, radiosta, televisiosta, elokuva- ja valokuvatoiminnasta, julkaisuista ja kirjoista. Public relations-jaosto huolehtii yhteyksistä veteraani- ja muihin kansallisiin järjestöihin, puhujista, yleisön kanssa käytävästä kirjeenvaihdosta ja yhteyksistä naisjärjestöihin. Suunnittelujaosto käsittää pysyvän suunnittelutyöryhmän, uutis- ja mielipidetarkkailun, analysointitoimiston sekä tarkastustoimiston.

Maanpuolustuksellisen tiedotustoiminnan nykyisestä riittäväyydestä antaa kuvan suoritettu mielipidetutkimus, jossa esitettiin seuraava kysymys:

"Pitäisikö mielestäsi maanpuolustusta koskevia asioita käsitellä julkisuudessa nykyistä enemmän?"

Tutkimuksesta saatiin seuraava tulos

	Varusmiespalveluksen suorittaneet	Ei varusmiespalvelusta suorittaneet	Yht
	%	%	%
Enemmän tietoja	63	54	61
Nykyinen riittää	37	42	38
Ei osaa sanoa	—	4	1

Kun samassa yhteydessä annettiin mahdollisuus esittää enemmän tietoja haluaville ehdotuksia, saivat seuraavat ohjelmaehdotukset eniten suosiota:

Selostuksia ja kuvauksia	37 %
Väestönsuojelua	19 %
Esitelmiä	17 %
Muistelmia	3 %

Eri maanpuolustusjärjestöjen yhteistoimin perustama tiedotuskeskus merkitsee huomattavaa parannusta maanpuolustusta koskevien asiallisten tietojen saamisessa julkiselle sanalle. Samaan suuntaan vaikuttaa myös maanpuolustushengen kohottamiseen pyrkivä "Peitsi"-lehti.

Säädetyt eroamisien perusteella puolustusvoimista eronnut kantahenkilökunta voi olla arvokas yhdysside puolustusvoimain ja yleisön välillä. Heidän sotilastietonsa ja kokemuksensa tekevät heistä tehokkaita yhteismiehiä maanpuolustuksen hyväksi siviiliyhteisössä. Esimerkillään ja vaikutuksellaan he voivat auttaa puolustusvoimia ylläpitämään ja lisäämään yleisön suopeutta ja tukea, mikä on tärkeää kansalliselle puolustuksellemme.

Pääesikunnan komento-osaston antamien tietojen mukaan erosi puolustuslaitoksesta päällystöön kuuluvia v. 1956 yhteensä 100, joista iän perusteella 48, v. 1957 erosi yhteensä 107, v. 1958 yhteensä 94. V. 1959 erosi iän perusteella 46 ja muista syistä 72 upseeria, vuonna 1960 erosi iän perusteella 60, muista syistä 75 eli yhteensä 135 upseeria.

Alipäällystöstä erosi v. 1955 yhteensä 373, v. 1957 225, v. 1959 254 aliupseeria.

Eläkkeellä oleva kantahenkilökunta kykenee parhaiten ymmärtämään sekä siviili- että sotilasyhteisöjen käsityksiä ja ongelmia. Palvelemalla yhdyssiteenä eläkkeellä oleva kantahenkilöstö voi auttaa molempia yhteistä hyvää varten monella tavalla. He voivat esiintyä esitelmöitsijoinä ja puhujina, kirjoittaa artikkeleita lehtiin, mutta ennen muuta he voivat vaikuttaa lähimpään ympäristöön henkilökohtaisen kanssakäymisen avulla. Heitä pidetään asiantuntijoina ja heidän mielipiteilleen annetaan arvoa.

Puolustusvoimilla on siviiliin siirtyvässä kantahenkilöstössä arvokas ja käyttökelpoinen väline ylläpidettäessä ja voimistettaessa suopeutta maanpuolustusta kohtaan ja hyviä suhteita itse puolustusvoimiin.

C. Maanpuolustuksellisen suhdetoimintaohjelman kitkatekijöitä

Suhdetoiminnan eräs psykologinen perustotuus on, että myönteinen hyväksyminen herää ihmisessä paljon harvemmin kuin kostava paheksumisen tunne. Siten on myös ennakkosuopeuden hankkimiseksi ja säilyttämiseksi ennen kaikkea etsittävä ja poistettava kielteiset kitkatekijät, jotka näyttelevät myös maanpuolustusoh-

jelman toteuttamisessa arvaamattoman tärkeää osaa. Samalla on todettava, että jo ilmenevää tyytymättömyyttä ei voi torjua sanoilla, vaan ainoastaan teoilla.

Edelleen on todettava, että vaikeuksia ei puutu, sillä — kuten Burke on sanonut —

— Monet puolustavat erehdyksiänsä kuin omaa perintöosaansa, tai kuten Lichtenberg toteaa:

— On melkein mahdotonta kantaa totuuden soihtua tungoksen läpi kärventämättä jonkun partaa.

Pyrittäessä vaikuttamaan yleiseen mielipiteeseen on muistettava, että huomattava osa vanhoista ennakkoluuloista ja tunnepohjaisista käsityksistä elää edelleenkin väestön keskuudessa. Koska koko maata koskevaa tutkimusta ei ole toistaiseksi suoritettu, ei ole mahdollista esittää täydellistä luetteloaa maanpuolustukseen suhtautumisen kitkatekijöistä. Voidaan todeta, että puolustuslaitosta pidetään kuitenkin maanpuolustuksen symbolina. Osatutkimuksia on suoritettu siviiliväestön suhtautumisesta puolustuslaitokseen. Näistä tutkimuksista voidaan poimia eräitä esimerkkejä kitkatekijöistä.

1950-luvun alkupuolella suoritetuissa mielipidetutkimuksissa kävi selvästi ilmi, että puolustuslaitoksen — siis myös maanpuolustuksen — henkinen perusta ja olemassaolon välttämättömyys oli yleisölle epävarma, hämärä, vieläpä tuntematonkin. Kysymykseen ”Mikä on mielestänne silmiinpistävin heikkous puolustusvoimissamme?” saatiin yli 60 % sellaisia vastauksia, joissa suurimpana puutteellisuutena pidettiin varojen vähyyttä, varustuksen vähyyttä jne. Loput 40 % jakautui kantahenkilökunnan tason, koulutuksen asiattomuuden, kurin ja isänmaallisen hengen puuttumisen osalle.

Ylioppilaiden ja oppikoulujen ylimpien luokkien oppilaiden sekä kadettien ja upseerioppilaiden parissa suoritettu tutkimus syistä, jotka saivat vastaajan luopumaan sotilasuralle antautumisesta osoittaa, että palkkauksen pienuus ei ole ratkaiseva tekijä. Tätä selvittää seuraava asetelma:

Asevelvollisuus aika	n 17	%
Yksitoikkoisuus	8	„
Sidonnaisuus	15	„
Sopimaton luonne	12	„
Pieni palkka	10	„
Epävarma aika	15	„
Siveelliset vaarat	3	„
Muuta	20	„

Maanpuolustustahtoa kohottavan valistustoiminnan harjoittaminen kohtaa nykyisin myös eräitä suuria vaikeuksia, joiden syntymiseen puolustusvoimilla ei ole osuutta ja joiden torjumiseen sen voimat eivät yksinään riitä.

Sodan jälkeen pyrki isänmaallisuuden asia lamaantumaa, mikä vuorostaan on vaikuttanut heikentävästi myös puolustustahtoon. Tutkittaessa maamme kansalaisten suhtautumista maanpuolustukseen on eräänä lähtökohtana pidettävä vallitsevaa käsitystä sodan vaarasta.

Arvioinnista sodan vaaran kehittymisestä maassamme 1950-luvulla antaa kuvan seuraava asetelma

	1951	1953	1958
Sodan vaara kasvanut	44 %	28 %	29 %
„ „ vähentynyt	12 „	46 „	18 „
„ „ ennallaan	22 „	14 „	13 „
Ei osaa sanoa	22 „	18 „	40 „

Kun 1954 ja 1959 kysyttiin syytykö suursota lähimpien viiden vuoden aikana, saatiin seuraavat vastaukset:

	1954	1959
Sytty	9 %	15 %
Ei syty	73 „	84 „
Ei osaa sanoa	18 „	1 „

Rauhan aikana esiintyy aina välinpitämätöntä suhtautumista puolustustahtoon ja sitä symbolisoivaan puolustuslaitokseen. Suoritettussa mielipidetutkimuksessa kävi ilmi, että yleensä arveltiin,

etteivät Suomen puolustusvoimat kykene maata puolustamaan siinä tapauksessa, että maa joutuu hyökkäyksen kohteeksi. Kysymykseen "Arveletko, että Suomen puolustusvoimat kykenevät puolustamaan maatamme, jos joutuisimme hyökkäyksen kohteeksi?" vastasivat miesylioppilaat seuraavasti:

	ei suor. asepal. (57)		suor. asepal. (217)		Yht. 274	
Kyllä	1	2 %	6	3 %	7	3 %
Ehkä	14	25 „	75	35 „	89	32 „
Ei	39	68 „	136	62 „	175	64 „
Ei osaa sanoa ...	1	2 „	—	—	1	
Muuta	2	3	1		3	1 „

Nykyinen propaganda "sotaa vastaan" heijastuu myös puolustustahdon ja puolustuslaitoksen vastaisena.

Kun suoritettussa tutkimuksessa oli selvitetty, miten yleinen mielipide suhtautuu maamme sotilaallisiin puolustusmahdollisuuksiin, haluttiin vielä tarkemmin tutkia miesylioppilaiden henkilökohtaista asennoitumista sotilasvalan velvoituksiin. Asetettu kysymys kuului:

Sotilasvalassa sanotaan mm. "... olevani Suomen valtakunnan lailliselle esivallalle kuuliainen ja uskollinen." ja toisessa kohdassa: "Suomen valtakunnan hyötyä ja parasta kaikin tavoin etsiä ja edistää ja pahalta niitä suojata."

Katsotko, että nämä kohdat joissain olosuhteissa voisivat olla ristiriitaisia ja näin ollen sotilasvalan velvoituksista luopua?

Vastaukset antoivat seuraavan tuloksen:

Eivät ole ristiriitaisia	47 %
Voivat olla ristiriitaisia	47 „
Ei osaa sanoa	6 „

Tulos osoittaa, että noin puolet vastaajista katsoo voivansa tiettyissä olosuhteissa kieltäytyä täyttämästä sotilasvalansa velvoituksista. Ne jotka katsoivat voivansa luopua valan velvoituksista, esittivät sen voivan tapahtua mm seuraavista syistä:

Väärä hallitus	20 %
Esivaltaa vastaan	12 „
Ulkovaltojen painostus	4 „
Turha taistelu	3 „
Vakaumus	2 „

Tulos osoittaa, että on olemassa voimakas mielipide, että jos maan hallitus ei ole oikea — monissa vastauksissa mainitaan ”vääränä” hallituksena kommunistinen hallitus — ei haluta taistella. Huomattava on myös, että 3 % vastaajista pitää turhaa taistelua riittävänä syynä kieltäytyä osallistumasta sotaan.

Vuonna 1952 suoritettussa tutkimuksessa saatiin kysymykseen ”Missä suhteessa haluaisitte arvostella meikäläisiä upseereita yleensä?” seuraavat vastaukset:

1. Alkoholin käyttö	8,2 %
2. Turhan tarkka, virkaintoinen	2,3 „
3. Itsetärkeä, korskea	4,5 „
4. Laiskuus, epäpätevyys	3,2 „
5. Herraskaisuus, ylevyys	2,3 „
6. Tylyys, epäkohteliaisuus	0,3 „
7. Simputus	2,4 „
8. Huono palkka, eristyneisyys	1,4 „
9. Nuorempien upseerien arvosteluja	2,7 „
10. Hyviä arvosteluja	8,2 „
11. Muuta	6,8 „
12. Ei osaa sanoa	64 „

Vuonna 1958 suoritettussa tutkimuksessa on todettu, että etenkin uskonnollismieliseen maalaisväestöön on usein lujasti piintynyt käsitys upseerien moraalittomasta elämäntavasta ja yli varojen elämisestä.

Viime vuonna ylioppilaiden parissa suoritettussa tutkimuksessa kysyttiin: ”Onko puolustusvoimain, erityisesti päällystön suhtautuminen siviiliväestöön nykyisin kiitettävä vai onko Sinulla tässä suhteessa jotain huomauttamista?”

	Varusmiespalveluk- sensa suorittaneet	Ei varusmiespalve- lusta suorittaneet	Yht.
Kiitettävä, ei huomauttamista	52 %	86 %	85 %
Huomautettavaa	2 „	2 „	10 „
Ei osaa sanoa	46 „	12 „	5 „

Yhteenvedon voidaan todeta, että varusmiespalveluksensa suorittaneilla on puolustusvoimain, erityisesti päällystön siviiliväestöön suhtautumisesta negatiivisempi käsitys kuin niillä, jotka eivät ole varusmiespalvelustaan suorittaneet. Tämä tulos on sitäkin mielenkiintoisempi, koska se on ristiriitainen vuonna 1950—51 puolustusvoimain suorittamien mielipidetutkimusten kanssa. Tällöin todettiin, että ”negatiivinen asenne heijastuu juuri nostomiehissä, jotka eivät ole itse saaneet kokemuksia mielipiteensä pohjaksi.”

Edellä mainitussa upseerien jälkikasvua koskevassa tutkimuksessa on mielipidetutkimuksen perusteella osoittautunut kiistämättömäksi tosiasiaksi se, että huomattava osa aikaisemmin upseeriuralle halukkaista luopuu varusmiespalveluksen aikana tästä ajatuksestaan. Upseerikokelaista n $\frac{1}{2}$ ja upseerioppilaista n $\frac{1}{3}$ on ilmoittanut kantansa sotilasuraan nähden muuttuneen varusmiespalveluksen aikana kielteisemmäksi.

”Atomipommihysteria” aiheuttaa puolustustahdon turtumista ja suojautumismahdollisuuksia epäillä.

Kun erityisesti väestönsuojeluun suhtautumista on valtakunnallisesti tutkittu, on saatu seuraavia tuloksia. Vuosina 1955 ja 1957 esitettiin seuraava kysymys:

”Joissakin maissa on ryhdytty toimenpiteisiin, joilla pyritään suojaamaan siviiliväestöä mahdollisen sodan tuhoilta.

Pidättekö tällaisia toimenpiteitä meillä nykyisin tarpeellisina vai tarpeettomina?”

	Vuonna	
	1955	1957
Tarpeellisina	64 %	78 %
Tarpeettomina	13 „	10 „
Vastaamatta	13 „	10 „

Tämä ero mielipiteissä on ehkä parhaiten selitettävissä siten, että joukkotuhoukseiden pelko on maassamme jossakin määrin lisääntynyt. Ryhmästä, joka piti väestönsuojelutoimenpiteitä tarpeettomina, 41 % oli sitä mieltä, että mitkään suojelutoimenpiteet eivät kuitenkaan auta atomipommin tuholta, joten väestönsuojeluun on turha käyttää työtä ja varoja.

Nykyinen poliittinen peli vaikuttaa heikontavasti puolustus- tahtoon. Toisen maailmansodan päättymisen jälkeen on todisteita siitä, että maamme puolueet eivät ole täysin myönteisesti suhtautuneet maanpuolustukseen ja erityisesti puolustusvoimien olemassaoloon. Suoritetun mielipidetutkimuksen mukaan SKDL:n äänestäjistä vain 45 % piti vuonna 1957 puolustusvoimiamme tarpeellisina.

SKDL:n suhtautumistapa on saanut ilmauksensa myös eduskunnan budjettipäätöksissä. Valtion menojen supistamisessa ovat puolustusmäärärahoja vastaan olleet Suomen Gallupin suorittaman tutkimuksen mukaan eniten SKDL:ään lukeutuvat (47 %) ja toiseksi Ruotsalaisen kansanpuolueen äänestäjät (38 %).

Suomalaista puolustustahtoa vastaan käydään pätevin voimin ja valtavin mahdollisuuksin propagandakampanjaa, joka väittää puolustustahtomme suuntautuvan yksinomaan tiettyä valtiota ja määrättyä maailmankatsomusta vastaan. Asia on saanut ulkopolitiittisia vivahteitakin. Esimerkiksi 26. 5. 1957 kirjoitti Neuvostoliiton hallituksen pää-äänenkannattaja "Izvestija" n:ssa 72 seuraavasti:

"Viime aikoina ovat määrättyt suomalaiset militaristipiirit yrittäneet maanpuolustushengen varjolla elvyttää sotapropagandaa ja herättää uudelleen henkiin kiellettyjä sotilasjärjestöjä. Eri osissa maata järjestetään jokaisen mahdollisen aiheen johdosta ja myös ilman aihetta niisanottuja maanpuolustusjuhlia ja toimeenpannaan kokouksia, joissa Suomen armeijan entiset upseerit, reserviupseeriliiton jäsenet, esittävät sotaisia vetoamuksia. Surullisen kuuluisan 'Aseveliliiton' rippeet järjestävät tilaisuuksia, joissa jaetaan varta vasten valmistettuja erilaisia ristejä ja mitaleita kahden viime sodan osanottajille.

Oikeistolehdistö propagoi laajasti näitä toimenpiteitä. Niinpä kokoomuspuolueen äänenkannattajan, Uuden Suomen, ja Helsingin Sanomain sivuilla on jo pitkän aikaa julkaistu laajoja kirjoituksia 'maanpuolustushengen herättämisen välttämättömyydestä'. Propagandakampanjaan on vedetty mukaan mitä erilaisimpia sotilasjärjestöjä, reserviupseeriliitto, erilaisia 'säätioitä', Vapauden akateeminen liitto ym."

Suomen kansalla ei vielääkään ole selvää käsitystä siitä, että paljon parjatut ns asekätkijät tekivät vain sotilaallisen velvollisuutensa käskynalaisina ja että he tahtoivat taata valtiovallalle vallan käytön vaatimat voimakeinot kaikissa olosuhteissa, ja voitaneen uskoa, että he teollaan pelastivat suomalaisen demokratian ja yhteiskuntajärjestyksen.

Suurelle yleisölle tuntemattomaksi on myöskin jäänyt, että suuri osa sotarikoksista syytetyistä upseereista istui vuosikautia vankiloissa esim väärän ilmiannon takia. Upseerikunnan arvostus saa epäilemättä näistä monista epäoikeudenmukaisuuksista vieläkin kärsiä, puhumattakaan siitä, että yksilöt olisivat saaneet virallista hyvitystä.

Julkisen sanan asenteessa maanpuolustusta ja puolustuslaitosta kohtaan on sotien jälkeisenä aikana ollut havaittavissa eräitä kielteisiä, maanpuolustuksen arvostukseen vaikuttavia piirteitä. Puolustuslaitoksen piirissä tapahtuneista vähäisistäkin onnettomuuksista, väärinkäytöksistä, kalustonhankintoja koskevista erimielisyyksistä jne annetaan lukijakunnalle paisuteltu, usein virheellisten ennakoarviointien värittävä kuva. Sotilasammattiasioista julkaistaan asiaa tuntemattomien laatimia selostuksia, vaikka oikeita tietoja olisi helposti saatavissa sotilasviranomaisilta. Samoja piirteitä on todettavissa Yleisradion ja erityisesti kotimaisen elokuvavalmistamojen osalta, esimerkkinä sotilasfarssien tyhmit aliupseerit ja hienostelevat upseerit.

Demobilisaation yhteydessä jouduttiin vapauttamaan huomattavan paljon upseeristoa vakinaisesta palveluksesta. Tämän vapauttamisen suorituksen oikeudenmukaisuutta on arvosteltu toteamalla tosin, että toimeenpanoaika oli lyhyt ja järjestely vaikeaa. Näistä järjestelyistä on ollut eriäviä näkemyksiä.

Osittain on tämä kitkatekijä edelleen olemassa, sillä huolimatta v:n 1959 menoarviossa myönnetystä 20 milj markan määrärahasta ei vapautettujen korvausasia ole vielääkään täysin selvä. Tämä johtuu siitä, että v 1944 välirauhan takia vapautettujen henkilöiden sotilasarvoja vastaavien lisäeläkkeiden maksamisessa on ollut epäselvyyttä. On nimittäin käynyt niin, että lakkautuspalkalle asetetut jätetään ilman tätä lisäeläkettä, joka maksetaan suoraan eläkkeelle siirtyneille.

Valtiolta on meillä omaksunut periaatteen, että sotien johdosta menetyksiä kärsineille suoritetaan korvaus. Välirauhan ehtojen takia vapautetut viran ja toimen haltijat muodostavat ainoan kansalaisryhmän, joka ei ole saanut taloudellista korvausta sotamenetyksistä.

Maanpuolustuksellisen suhdetoiminnan kannalta tällä on oleellinen merkitys, sillä eläkkeellä olevat viran ja toimen haltijat voivat olla arvokas yhdysside aktiivipalveluksessa olevien ja yleisön välillä. Eläkkeellä oleva kantahenkilö saattaa olla sotilastietojensa ja kokemuksensa ansiosta tärkeä vaikuttajayksilö maanpuolustuksen hyväksi siviiliyhteisössä.

D. Virhekäsitysten vaarallisuus

Esimerkkejä muistakin vanhoista klisheemäisistä käsityksistä löytyy varmaan jokaisen upseerin omalta saralta riittämiin. Niille voidaan oikeutetusti hymähtää ja asettaa ne omaan arvoonsa tosiasioiden taakse. Voidaan ajatella, että ne ovat ajan mukana koteloituneet vaarattomiksi eikä niistä enää tarvitse välittää. Tällainen ajattelu on kuitenkin väärä, sillä koteloituneet ennakkoluulot eivät kitkatekijöinä suinkaan ole vaarattomia; ne elävät sitkeästi ja tulevat vahvoina esiin juuri silloin kun niitä meidän kannaltamme vähiten kaivattaisiin.

Piintyneillä ennakkoluuloilla ja virhekäsityksillä on suuri merkitys kansanvaltaisessa yhteiskunnassa, joka pyrkii tehostamaan maanpuolustustaan totaaliseksi. Ensinnäkin valtion virallinen maanpuolustuspolitiikka ja kansan suhtautuminen maanpuolustukseen heijastelee niitä kaikissa aspekteissaan ja kantaa niiden

taakkaa siksi, kunnes yleinen mielipide vähitellen saadaan muuttamaan. Toiseksi ne heikentävät valtiollisen järjestelmämme kestävyttä kriisitilanteissa, sillä yhteiskunnan vastaisten voimien on helppo manipuloida negatiivisesti sävyttyneillä ennakkoluuloilla. Me kaikki tiedämme, mitä tietämättömyys ja vastuuttomuus maanpuolustuksen hoitamisessa merkitsevät. Ja nykyisessäkin tilanteessa voitaisiin olla vankemmalla pohjalla, jos suuremmalla osalla kansasta olisi enemmän tarpeellista tietoutta maanpuolustuksellisista tosiasioista.

IV YHDISTELMÄ

Rauhan aikaisen maanpuolustuksellisen suhdetoiminnan hoitaminen vaatii pitkäjännitteistä ohjelmaa. Tuloksia voidaan saavuttaa vain useiden toisiinsa liittyvien toimenpiteiden avulla.

Ensi sijalla näistä on saada siviiliväestö tajuamaan, että maanpuolustus ei ole pelkästään puolustusvoimille kuuluva tehtävä, vaan koko kansan asia, ja että yksilön osalta puolustustahto ilmenee kolmella tavalla

1. palvelusalttiutena rauhan aikana,
2. alttiutena henkensä vaarantamiseen sodan aikana ja
3. valmiutena puolustuksen aiheuttamien menojen kantamiseen.

Maanpuolustuksellisen suhdetoiminnan kokonaispäämääränä on saavuttaa koko kansan jakamaton suopeus maanpuolustusjärjestelyjä kohtaan, niin että totaalisen puolustuksemme vaatimukset saatetaan suoritetuksi harkittuna valtakunnallisena kokonaisuohjelmana.

Maanpuolustusohjelman sisältöä, joka voisi käsittää esim seuraavat pääkohdat, tulisi toistuvasti tiedottaa:

1. Kansainvälisen oikeuden periaatteiden mukaisesti maalamme on oikeus ja velvollisuus puolustautua, jos sen kimpuun hyökätään.
2. Päämäärämme on pysyttäytyä kansainvälisten ristiriitojen ulkopuolella sekä luoda ja ylläpitää ystävälliset suhteet kaikkiin maihin.

3. Maanpuolustusohjelmamme tulee olla sopusoinnussa solmimiemme kansainvälisten sopimusten kanssa.
4. Maanpuolustusohjelman tulee olla puoluepoliittisten mielihäpäeroavaisuuksien yläpuolella ja sellaisena jokaisen maamme parasta ajattelevan kansalaisen epäröimättä hyväksyttävissä.

Julkisen mielipiteen jatkuva järjestelmällinen hoito ja muokaus on oma puolustushaaransa kaikissa tulevissa sodissa poliittisen, taloudellisen ja sotilaallisen puolustuksen rinnalla. Koska meidän aikanamme rauha ja sota osittain yleisen sosiaalisen ja teknillisen kehityksen ja osaksi ideologisen vastakohtaisuuden vuoksi ovat sulautumassa yhdeksi totaaliseksi kokonaisuudeksi, tulisi maanpuolustuksellisen suhdetoiminnan avulla saada maamme sodan ja rauhan aikainen johto mahdollisimman läheiseksi toisilleen.

Poliittinen ja sotilaallinen ajattelu kulkevat nykyhetken Suomessa liian kaukana toisistaan. Kriisitilanteissa tulee sotilasjohdon osaksi luonnoton auktoritetinöisuus, ellei politiikoilla rauhan aikana ole ollut riittävää harrastusta ja realistista näkemystä puolustuskysymyksiin. Poliittiset ratkaisut riippuvat usein sotilaallisesta tilanteesta ja sotilaalliset ratkaisut poliittisista päämääristä.

Suurimman esteen puolustusvoimain lähentämiselle siviiliväestöön muodostaa varojen puute. Sen takia on tärkeätä, että valtio toistuvasti ja riittävän arvovaltaisella tavalla julkisesti tunnustaa maanpuolustuksen ensiarvoisen merkityksen kansakunnallemme. Eri eduskuntaryhmät ja hallituspiirit on saatava käsittämään asian tärkeys. Isänmaan edut ja puolustusvoimamme on pidettävä poliittisten riitaisuuksien ulkopuolella.

Erityisesti maanpuolustukseen käytettävistä määrärahoista päätettäessä olisi kaikkien ratkaisevien kysymysten perusteellinen tunteminen välttämätöntä. Suuremman vastuun antaminen poliitikoille kasvattaisi myötämielisyyttä maanpuolustusjärjestelyjä kohtaan.

Maanpuolustuksellisen suhdetoiminnan tarkoituksena on saada aikaan ja tehostaa yhteistoimintaa totaalista maanpuolustusta hoitavien viranomaisten ja kansan välillä, käyttää olemassaolevia

tiedotus- ja yhteysmuotoja tosiasioiden selvittämiseen ja myönteisen mielialan luomiseen sekä luoda tarpeen mukaan uusia toiminnan muotoja. Sen on rauhan aikana jatkuvalla tutkimustyöllä pysyttävä ajan tasalla sekä kyettävä pitämään myöskin valtion johto selvillä maanpuolustusasioista ja todellisista puolustusmahdollisuuksista. Suhdetoimintahenkilöstöä on jatkuvasti koulutettava tehtäviinsä ja tutkimustyön ja koulutuksen edellyttämää materiaalia on kehitettävä ja hankittava sekä koulutuksen ja tutkimuksen tuloksista muodostettava jatkuva kehityssarja.

Jotta siviili- ja sotilasviranomaiset voisivat läheisessä yhteistyössä keskenään tutkia ja löytää ratkaisut heille yhteisesti kuuluviin totaalisen maanpuolustuksen perusteellista harkintaa ja työtä vaativiin kysymyksiin, olisi heidän saatava osallistua maanpuolustuskorkeakoulun kursseille. Se olisi ratkaisu moneen maanpuolustuksellisen suhdetoiminnan hoitamisen ongelmaan.

Ensimmäinen edellytys suhdetoiminnan onnistumiselle on, että työn suorittajat ja suunnittelijat tuntevat tarkkaan vallitsevan tilanteen ja mielialan, työn käytännölliset ja moraaliset edellytykset.

Nykyisin esitetyt käsitykset suhtautumisesta maanpuolustukseen, puolustusvoimain ja siviiliväestön suhteista ja puolustusvoimain sisäisestä hengestä perustuvat huomattavalta osalta oletuksiin tai vanhentuneisiin tutkimuksiin. Jotta todellinen tilanne em seikkojen kohdalta saadaan selvitettyksi, olisi toimitettava yksityiskohtainen valtakunnallinen tutkimus. Sen suorittaminen ei ole mahdollinen puolustusvoimain tutkijavoimalla, vaan vaatii ulkopuolisten asiaan objektiivisesti suhtautuvien, pätevien sosiologien ja psykologien apua. Random-sample-menetelmällä suoritettu tutkimus tulee tällä hetkellä maksamaan n. 1 mmk, mutta suhdetoiminnan hoitamisen kannalta se on pakko suorittaa, jos aiotaan todella aloittaa maanpuolustuksellisen suhdetoiminnan hoitaminen. Koko muu suunnittelutoiminta näet rakentuu tuon perustutkimuksen varaan.

On jo mainittu, että suhdetoiminnan ohjelman on oltava pitkäjänteinen. Tutkimus osoittaa maanpuolustuksellisen suhdetoiminnan kohteet kolmella tavalla asennoituneiksi:

1. maanpuolustuksen kannattajat, joille on annettava alin-omaa lisää tietoja ja tukea, luottamusta ja innostusta,
2. välinpitämätön osa kansaamme, jolle maanpuolustusasia on saatava henkilökohtaiseksi,
3. maanpuolustuksen vastustajat, joista ainakin osa saadaan suhdetoiminnan avulla muuttamaan mielensä.

Lopulliseen päämäärään maanpuolustuksellisen suhdetoiminnan hoitamisessa johtaa vain uuden polven kasvatusta. Luja, kurinalainen kasvatusta on tarpeen.

Suoritetut tutkimukset kehoittavat suorittamaan tarkistuksen sekä koti-, koulu- että sotilaskasvatuksessa. Toisaalta tutkimus osoittaa, että vanhat, koetut ihanteet ja periaatteet ovat jälleen tulemassa käyttökelpoisiksi ja ajankohtaisiksi sodan jälkeisen demoralisoitumisen jälkeen. Sellaisia ovat epäitsekäs ja uhrauksiin valmis mieli, kristillissiveellinen maailmankatsomus, luja kansallistunne ja isänmaallisuus sekä horjumaton puolustustahto. Näiden ihanteiden mukaan täytyy kasvatustyön suuntautua, jos se mielihän päästä kestäviin tuloksiin. Näin tehden emme ainoastaan kasvata sosiaalisesti valveutunutta vastuuntuntoista ihmistä, vaan ennen kaikkea luomme lujaa perustaa kansalliselle ja valtiolliselle vapaudelle ja itsenäisyydelle.

Puolustustahdon säilyttämiseen tähtäävä suhdetoiminta voidaan nähdä kolmena funktiona:

1. muuttaa ja muokata maanpuolustuksellisiin toimenpiteisiin kohdistuvia vihamielisiä tai välinpitämättömiä mielipiteitä,
2. luoda ja kehittää sellaisia yleisiä mielipiteitä, joissa maanpuolustusjärjestelyjen ja yhteiskunnan edut samaistuvat,
3. ylläpitää jo olemassa olevia tai hankittuja myönteisiä mielipiteitä.

Suhdetoiminnan soveltamismuodot ovat moninaisia, mikä johtuu ihmisten ja heidän toimintojensa monisärmäisyydestä. Sama pätee yksilön ollessa kysymyksessä, koska kukin yksilö eroaa toisesta henkisten ominaisuuksiensa, esim. vastaanottokykynsä, suhteen.

Lienee mahdotonta keksiä yleispäteviä sovellutuksia tai järjestelmiä ihmisten suojelemaan voittamiseksi aina ja joka paikassa.

Kutakin maantieteellistä ja sosiaalista ympäristöä varten tarvitaan omat sovellutuksensa, jotka on pohjattava juuri näihin olosuhteisiin kohdistetulla tutkimustoiminnalla.

Henkilökohtaisella yhteydellä on maanpuolustuksellisessa suhdetoiminnassa ensiarvoinen merkitys. Ryhmiin vaikutetaan yksilön kautta. Jotta ryhmien mielipiteiden vaikuttajayksilöihin kyettäisiin vaikuttamaan, tarvitaan henkilökohtaista työtä. Tutkimus on osoittanut, miten yksilön henkilökohtainen suopeus voidaan saavuttaa:

1. Sen tuki on ansaittava toiminnalla.
2. On annettava tietää tosiasiat, joiden mukaan arvostetaan teot.

Hyvät suhteet ja hyvä henki luodaan arjen työllä ja teoilla. Yleisösuhdetoiminnan periaatteena voidaan pitää sitä, että on ensin saatava jotain kunnollista teoilla aikaan ja sitten kerrottava siitä.

Yhteisö ei pysty rakentamaan kestäviä suopeuden siltoja ulospäin, ellei niitä ensin ole rakennettu yhteisön sisälle. Yhteisökin on vain yksilöryhmä, ja kaikissa yhteisöä koskevissa asioissa on ensi kädessä juuri kaikilla sen henkilökuntaan kuuluvilla mahdollisuus toimia vaikuttajayksilöinä kaikissa niissä ryhmissä, joihin he yhteisön ulkopuolella kuuluvat.

Puolustuslaitoksen osalta on todettava, että public relations on ennen kaikkea laitoksen sisäinen asia. Laitoksen on ensiksi sisäisesti muuttuva, jos tämä osoittautuu tarpeelliseksi. Ulospäin suuntautuvien toimenpiteiden takana, joilla halutaan hankkia tai vahvistaa suopeutta, on oltava sisäistä katetta hyvän hengen, vilpittömyyden ja suoruuden muodossa. Miten sitten on toimittava?

1. Upseeriston on murrettava ympärilleen rakentunut muuri, muuri, joka nyt eristää sen muusta sivistyneistöstä ja kansasta. Jokaisen upseerin olisi elävästi tunnettava olevansa kansansa opettaja ja kasvattaja totaalisen maanpuolustuksen kysymyksissä ja toimittava vaikuttajayksilönä sen mukaisesti.

2. Tiivis kanssakäyminen siviiliväestön kanssa antaa tilaisuuden selostaa tälle totaalista maanpuolustusta ja sen merkitystä sekä karsia kitkatekijöitä ja täysin vääriä käsityksiä, joita tutkimusten

mukaan hämmästyttävän laajassa mitassa on pesiytynyt ei ainoastaan tavalliseen kansaan vaan myös sivistyneistöön ja korkeissaakin virka-asemissa oleviin henkilöihin.

3. On hakeuduttava järjestöihin, klubeihin, yhdistyksiin ja seuroihin ja vaikutettava niissä aktiivisesti. Yleinen mielipide muodostuu yksilöiden mielipiteistä. Kaikki yksilöt ovat erilaisia ja reagoivat elämänympäristönsä mukaan eri tavoin, yleensä uskoen vain sen, minkä haluavat uskoa. Joukkotiedotusvälineiden välityksellä annetun vakioidun primäärisen tiedotuksen teho nousee moninkertaiseksi, kun tai jos sille ennakoita suopeat yksilöt vaikuttajayksilöinä toimien vievät sitä sekundäärisenä tiedotuksena edelleen omiin ryhmiinsä, näiden ryhmien elämänympäristöön sovellettuna. Julkisuutta ei ole kartettava eikä epäiltävä tarttua kynään, kun asia niin vaatii.

4. Kantahenkilökunnan palkkojen kehnoudesta suurelle yleisölle ruikuttamisesta on pelkkää vahinkoa. Palkka-asiat hoidetaan omien ammattijärjestöjen kautta.

Palkkojen korotuksen ajaminen ei saa muodostua itsetarkoitukseksi. Yleisiin palkankorotuksiin nähden on todettava, että niiden seurauksena on melkein poikkeuksetta inflaation eteneminen. Kuitenkin on pidettävä kiinni siitä, että jos maassa kerran suostutaan yleisiin palkankorotuksiin, niiden on tultava vastaavan suuruisina ja suhteellisina myös kantahenkilökunnalle sekä muille vastuunalaisessa ja johtavassa asemassa oleville. Yhteiskunta ei voi mennä eteenpäin, jos sen suunnittelevalle, vastuunalaiselle ja johtavalle työvoimalle ei suoda taloudellisesti turvattua asemaa.

5. Muodollisilla seikoilla on usein arvaamaton vaikutus yleisen mielipiteen muodostamiseen. Ryhdikäs, moitteettomasti käyttäytyvä, hyvin pukeutunut ja kohtelias upseeri, joka osaa oman tyylinsä, herättää aina arvontoa vieraassakin. Vanhempien upseerien esimerkillä ja opastuksella on näissä asioissa ratkaiseva merkitys.

6. Aatteet on kohotettava niille kuuluvaan arvoon kaiken maanpuolustustyön perustana. Aatteellista järjestötyötä on kaikin tavoin tehostettava. Liian lukuisten upseerijärjestöjen työtä olisi pyrittävä keskittämään esim siten, kuin kenrl Kukkonen on

aikoinaan esittänyt, että a a t t e e l l i s e s s a työssä kaikki antavat varauksettoman tukensa Kadettikunnalle.

7. Parhaatkaan järjestöt eivät kuitenkaan kykene paljookaan, elleivät yksilöt pyri saamaan aikaan muutosta omassa itsessään.

Suhdetoiminta vaatii yksilöiden, erityisesti kantahenkilökuntaan kuuluvien muuttumista. Tässä on suhdetoiminnan hoitamisen todellinen ongelma. Kasvatuksella ja koulutuksella on kuitenkin tehtävä suoritettavissa, jos esim johtamistaidon koulutukseen liitetään suhdetoimintakoulutus.

Totuus on, että ongelmamme on taloudellisia ja poliittisia kysymyksiä syvemmillä. Se on ideologinen. Hajoittavat ideologiat taistelevat ihmisten mielten herruudesta. Tuhannet seuraavat niiden lippuja vain siksi, että he eivät näe mitään muuta vakuuttavaa vaihtoehtoa. Kaikki hallitukset eivät ole käsittäneet ideologisen valmiuden ensiarvoista tärkeyttä. Kansakunta, joka on aineellisesti vahva, saattaa olla ideologisesti pirstoutunut omaa itseään vastaan, ja sen vuoksi vaarassa.

Nykyaikaisen kilpavarustelun aikana pienen maan aineelliset edellytykset varustautumiseen ovat rajoitetut. Sitä tärkeämmäksi tulee henkinen varustautuminen, horjumattoman itsenäisyystahdon kasvattaminen. Itsenäisyystahtoon liittyy olennaisena osana tinkimätön puolustustahto. Mutta henki on hyödytön, jollei sitä voida tahdon avulla muuttaa teoksi. Tahto on tarkoitukseton, jollei sitä voida siirtää toisiin. Nykyinen tilanne antaa jokaiselle vastuuntuntoiselle kansalaiselle aiheen pysähtyä miettimään omaa tehtäväänsä ja osuttaan henkisen puolustusvalmiuden kohottamiseksi.

Käytetyt lähteet

- Koho, L, kapteeni
Miten maanpuolustuksellista suhdetoimintaa (public relations) olisi maassamme hoidettava rauhan aikana.
Diplomityö SKK/MSL 23 1959.
Diplomityössä käytettyjen lähteiden lisäksi
- von Fieandt, Kai: Henkinen maanpuolustus,
Sotilasajakauslehti 7/1960.